

Роксолана Стефурак, Наталя Іванишин, Ірина Бабій (к.філол.н.,
доценти кафедри української мови Прикарпатського національного університету
ім. Василя Стефаника)

Навчальний потенціал тестових завдань із лексикології та фразеології в загальноосвітній школі

У статті описано дидактичні принципи тестування, обґрунтовано доцільність використання різнотипних навчальних тестових завдань із лексикології та фразеології української мови в загальноосвітній школі.

В статье описываются дидактические принципы тестирования, доказывається преваживание употребления педагогических тестовых заданий по лексике и фразеологии украинского языка в общеобразовательной школе.

The article highlights with the problems of testing teaching principles, advisability of using different types of educational tests in lexicology and phraseology of the Ukrainian language in secondary schools is grounded.

Вивчення української мови (зокрема її лексико-семантичного рівня, який в основному є базою комунікативної, номінативної, гносеологічної функцій мови) в усіх типах шкіл спрямоване не тільки на формування лінгвоособистості учня, а й на виховання національно свідомого громадянина України. Професійно-методична підготовка учителя-словесника залежить від впровадження і використання найрізноманітніших традиційних і креативних елементів, які здатні якісно організувати навчання рідної мови в середній школі.

Одним із продуктивних способів засвоєння лексики і фразеології на уроках української мови є виконання тестових завдань. Звичайно, у сучасній школі тести використовують як форму контролю (поточного чи підсумкового), проєктовану на підготовку до ЗНО, але навчальні тестові завдання тільки зрідка пропонують учням, хоча вони й передбачають експлікацію інтелектуальних та творчих можливостей дитини. Саме тому **мета** статті – розкриття навчального потенціалу різнотипних тестових конструкцій. Досягнення мети зумовлене розв’язанням низки завдань:

- проаналізувати дидактичні принципи тестування;
- описати види навчальних тестових завдань із лексикології та фразеології української мови (подати їх зразки та ключі);
- умотивувати доцільність використання навчальних тестових завдань на уроках, присвячених основним питанням лексики і фразеології рідної мови в загальноосвітніх закладах.

Слід зазначити, що педагогічний тест¹ – це сукупність взаємопов'язаних завдань висхідної складності, який дає змогу не тільки надійно та валідно оцінювати знання, але й закріплювати їх за відпрацьованою схемою, розвивати як логічне (закриті тести), так і креативне (відкриті тести) мислення школяра (за наявності або відсутності варіантів відповіді виділяють тестові завдання закритої (учень вибирає одну чи кілька відповідей із запропонованих) та відкритої («відповідь тестований записує самостійно у відведеному для цього місці» – [2, 36]) форм.

Для того, щоб із навчально-методичного погляду якісно сформулювати тестові завдання, учителям слід дотримуватись дидактичних принципів тестування. У сучасній педагогічній науці їх окреслено так: «відповідність змісту тесту цілям тестування; визначення найважливіших знань; взаємозв'язок змісту і форми; ...правильність тестових завдань; репрезентативність змісту і форми; системність змісту; варіативність змісту; зростаюча складність тестових завдань» [2, 36]; «змістова правильність тестових завдань.., репрезентативність змісту навчальної дисципліни у змісті тесту.., відповідність змісту тесту сучасному стану науки.., комплексність і збалансованість змісту тесту...» [1, 23] тощо.

На нашу думку, такі принципи абсолютні в основному для контрольних тестів (зокрема про них і йдеться у праці І. Довгого, на яку ми покликалися), вони – незамінні й при формуванні навчальних тестових

---

¹ «За метою використання та місцем у навчальному процесі розмежують навчальні й контрольні педагогічні тести... Навчальні тести використовуються на всіх етапах роботи над матеріалом і покликані відстежити рівень оволодіння матеріалом, закріпити, повторити його. Їхня головна мета – виявити прогалини в знаннях учнів» – Режим доступу: www.ostriv.in.ua

завдань, проте для останніх цей ряд пропонуємо доповнити такими структурними елементами:

- **апробованість** (оскільки навчальні тестові завдання спрямовані на засвоєння матеріалу, вони повинні бути розв'язаними, обговореними, схваленими і затвердженими на методоб'єднаннях);
- **різновекторність** (компонування завдань різної складності (як за змістом, так і за формою), що забезпечить диференційований підхід до вивчення рідної мови школярами);
- **валідність** – «надійність інформації, відсутність у ній помилок через неточність методики збору даних» [7, 129], тобто усі складники тестового завдання (як правильні відповіді, так і дистрактори) повинні відповідати нормам літературної мови, бути звіреними з тезаурусом чи зразками різних функціональних стилів сучасної української мови;
- **ілюстрованість сегментами з української художньої літератури, дефініціями чи вокабулами з лінгвістичних словників** (цей принцип забезпечить збагачення словникового запасу учня, розширить межі його естетичних літературних смаків).

Наприклад: **Виділіть рядок (-ки), у яких є індивідуально-авторські неологізми:**

1. А. Коли помре любов, народиться печальне розуміння (Т.Яковенко).
Б. Стоїть під небом, чистим і високим, холодний степ моєї самоти (Л.Костенко).
В. Своє біле лілеління не покинь (М. Вінграновський).
Г. Під знаком землі і води в минуле пливеш, моє літо (Л. Голота).
2. А. А в мене у душі – сонцебиття (В. Кордун).
Б. Травніший травень, ластів'їші солов'ї (В. Затулівітер).
В. Мій світе, світку, світошенько, мій світонько, світище мій (М. Вінграновський).
Г. Місяць просяває сонніч (І.Калинець).
3. А. Жінки не від літ, а від сонця літні (І. Мироненко).

Б. *Дерева як древляни – древні ми (Ю. Буряк).*

В. *Голосить голос голосіння (В. Стус).*

Г. *Залебедій до мене лебедивом (В. Коломієць).* **Ключ:** 1-в; 2-а, б, в, г; 3-г;

- **етнозорієнтованість** (добір національно маркованої лексики та фраземіки української мови, спрямований на «формування мовної особистості – людини, яка любить, знає і береже рідну мову, користується усіма її виражальними засобами» [5, 5]).

Наприклад: **Виділіть рядок (-ки), у яких фразеологізми містять слова, що в українській етнокультурі набули символічного значення:**

- 1) *зозулею жити; ряст топтати; золоті верби ростуть;*
  - 2) *стати / ставати на рушник (на рушничок); хати (міся) не перележить (не пересидить); перша ластівка;*
  - 3) *пасти очима; наказати довго жити; брати / взяти до тями що.*
- Ключ:** 1), 2).

Для виконання такого тестового завдання вчитель може запропонувати джерельну базу: Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / Віталій Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.;

- **спрямування на розкриття «інтуїтивних, репродуктивних, творчих» [6] можливостей учнів** (цей принцип зумовить активізацію різних типів мислення школяра).

Прикладом такого завдання може бути комплексний відкритий тест:

I. Випишіть пари слів, які не є паронімами:

- а) *визначальний – визначний;*
- б) *хутровий – хутряний;*
- в) *збірка – збірник;*
- г) *пам'ятка – пам'ятник;*
- д) *землистий – земний;*
- е) *поважний – старий;*
- є) *сумний – невеселий;*

- ж) ожеледиця – ожеледь,
з) тиша – грім. **Ключ:** е), є), з).

II. Випишіть пари слів, які не є абсолютними синонімами:

- а) бусол – лелека;
б) абориген – тубілець;
в) гатунок – сорт;
г) тихий – мовчазний;
ґ) факел – смолоскип;
д) швець – бондар;
е) абетка – алфавіт;
є) сильний – всесильний;
ж) помилка – помілка;
з) мука – борошно. **Ключ:** г), д), є), ж).

III. Випишіть слова, здатні вступати в омонімічні відношення з іншими лексемами: а) мило; б) адресат; в) адресант; г) щоденник; ґ) поле, д) папір; е) мука; є) вітер; ж) телефон; з) син. **Ключ:** а), г), е).

IV. Випишіть пари слів, які не є антонімами:

- а) тихо – страшно;
б) верх – низ;
в) суб'єктивний – об'єктивно;
г) асиміляція – дисиміляція;
ґ) автонім – псевдонім;
д) ніч – день;
е) високий – низький;
є) сніг – погода;
ж) сніжниця – метелиця;
з) початок – середина. **Ключ:** а), в), є), ж), з).

V. Складіть міні-текст з виписаними словами (5-6 речень), дайте йому назву: _____

Для результативного впровадження в навчальний процес тестування як виду завдань обов'язковими є **систематичність** його використання протягом усього навчального року, **ненав'язливе, органічне включення** в загальну структуру уроку, **продуманість** методів komponування різнотипних варіантів навчальних тестів, їх **різноплановість** та **висока інформативність**, що в цілому зумовить **якісне здобуття учнями знань**, призвичаїть їх не тільки до виконання завдань такого типу, а й до розвитку алгоритмів логічного і креативного мислення (мисленнево-творчий потенціал), тренування пам'яті (репродуктивний потенціал), ознайомлення з кращими зразками художньої літератури (на них зазвичай базовані завдання тестів із лексикології та фразеології) – естетичний потенціал.

Навчальні тести слід використовувати на всіх етапах роботи при вивченні рідної мови, оскільки вони здатні не лише «діагностувати» рівень оволодіння матеріалом (дати змогу вчителю «побачити» сегмент пройденого матеріалу, який вимагає корекції), а й закріпити або повторити його; їх головна мета – стимулювати навчальний максимум учня шляхом активізації пошукового, критичного чи креативного мислення. З огляду на це перевіряти такі тести можуть самі учні (самоперевірка або взаємоперевірка), а вчитель повинен здійснити лінгвістичний коментар проблемних зон тестових завдань, зробити акцент на тих сегментах мовного матеріалу, які засвоєні учнями неякісно (типові помилки), що й зумовить позитивну корекцію їх знань.

Таким чином, робота над помилками передбачає коментоване обговорення (діти теж беруть у ньому участь) відповідей – правильних і неправильних, коли вчитель пояснює помилки з покликанням на словникові чи літературні джерела. У такий спосіб тести стануть засобом навчання. Крім

того, система навчального тестування дозволяє «отримати інформацію про рівень здібності учнів» [7, 161] поза рамками традиційного оцінювання, «здійснити додаткове ранжирування учнів» [7, 161] при виконанні ними нестандартних тестів з сучасної української мови, що також покращить якість навчального процесу.

Існують різні форми проведення тестування: усна (індивідуальні чи групові тести), письмова (бланкові чи карткові завдання) та комп'ютерна (на жаль, не в усіх школах для цього є відповідне технічне забезпечення). Найдоцільнішою формою тестування, на нашу думку, є використання роздрукованих варіантів, яке полегшує сприйняття мовного матеріалу, стимулює зорову пам'ять (оскільки тестові завдання з лексикології та фразеології сформовані, як правило, на базі кращих зразків української художньої літератури та словникових дефініцій, учні поповнюватимуть лексичний запас, відшліфовуватимуть естетичні смаки, покращуватимуть знання з української літератури). Важливою передумовою якісного використання тестових завдань є також їх варіювання, яке передбачає охоплення великої кількості мовного матеріалу, убезпечує від списування, уможливорює обмін варіантів між учнями.

На уроках рідної мови пропонуємо використовувати якнайрізноманітніші форми тестування. Першим / другим рівнем складності називаємо завдання закритої форми, які передбачають формулювання запитання та варіанти відповідей: єдина правильна відповідь – перший рівень складності, декілька правильних чи жодної правильної – другий рівень складності. Третій рівень складності – відкриті тести. Наприклад, комбіноване завдання закритої форми:

1. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі мовні одиниці – формули етикету:

- а) *радий Вас бачити, з роси й води, щастя й добра Вам;*
- б) *вельмишановний добродію, альфа і омега, мати голову на в'язах;*
- в) *доброго здоров'я, на все добре, ласкаво просимо.*

2. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі фразеологізми – антоніми:

- а) *не густо – аж кишить, умиватися сльозами – смішки справляти;*

б) віддати Богові душу – з'явитися на світ, держатися берега – пуститися берега; в) одного поля ягода – одним миром мазані, одним ликом шиті – пташка їхнього польоту.
3. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі пари слів – антоніми: а) повага – пошана, поблажка – потурання; б) напад – захист, присяга – зречення; в) причаїтися – завмерти, приховувати – таїти.
4. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) синоніми – абсолютні (повні):   а) шофер – водій, мукá – борошно; б) молодий – зелений, голубий – блакитний; в) добрий – приємний, старий – осінній.
5. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі слова вступають в омонімічні відношення з іншими лексемами: а) зречення, мудрість, сакрамент; б) тост, ключ, око; в) радій, дорога, три.
6. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) наведено антитезу: а) На чорній землі білий хліб родить (Н. тв.); б) В день такий на землі розквітає весна і тремтить од солодкої муки (В. Сосюра); в) Життя людське унікальне і по суті невичерпне (О. Гончар).
7. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) наведено паронімію: а) Сумніваюсь, чи ти козак чи кізяк... (М. Стельмах); б) Приймний син барона був баран (Л. Костенко); в) Жити без праці – значить не жити (Д. Павличко).
8. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі слова – синоніми: а) кричати, горлати, лементувати; б) кваліфікований, досвідчений, умілий; в) щедрий, рясний, примітивний.
9. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі слова – багатозначні: а) котангенс, радіус, хвиля; б) сема, звук, радіо; в) дорога, дерево, вода.
10. Виділіть рядок (-и), у якому (-их) усі слова – стилістично нейтральні: а) багатознайко, мимрити, гіпотенуза; б) повітря, будинок, двір; в) стипендія, дібровонька, небеса.

Ключ: 1-а, в; 2-а, б; 3-б; 4-а; 5-в; 6-а; 7-а, б; 8-а, б; 9-в; 10-б.

Наведене тестове завдання – гетерогенне, хоча можна давати і тематичні тести, наприклад, тільки на знання неологізмів – див. вище. Гетерогенні тести слід пропонувати у старших класах, адже вони стимулюватимуть експлікацію знань школяра з різних (дотичних до лексикології чи фразеології) дисциплін, зокрема стилістики, української літератури; крім того, завдання такого типу формуватимуть уміння і навички визначати семантику слова, його емоційно-експресивне забарвлення.

Цікавими, на наш погляд, будуть тестові завдання, розв'язання яких спонукатиме учня до роботи зі словником: «Вивчення розділу «Лексикологія» і подальша словникова робота на уроках української мови формують в учнів лексичні вміння і навички, передбачені програмою української мови в кожному класі» [5, 258]. У зв'язку з цим пропонуємо такі види тестів (їх можна давати і на домашнє завдання).

1. Конструктивний тест (або тест-доповнення). Таке завдання передбачає заповнення учнем у тесті лакун. Над пропущеними словами слід ставити послідовно цифри – 1, 2, 3, а після опису під буквеною нумерацією а), б), в) – варіанти відповідей. Ключові слова пропонуємо розміщувати неупорядковано. Учень повинен проставити цифри та відповідні літери з ключового ряду. Наприклад:

- 1) *...поля ягоди;*
- 2) *...колесо до воза;*
- 3) *намолоти ... мішків гречаної вовни;*
- 4) *...раз відміряй, а ... раз відріж;*
- 5) *на всі ... сторони;*
- 6) *між ... вогнями;*
- 7) *за ... земель;*
- 8) *обійти (обходити) ... дорогою.*
- 9) *...голова – добре, а ... – краще;*
- 10) *у ... словах.*

а) двох; б) п'ять; в) десятою; г) одна, дві; ґ) двома; сім; д) одного; е) сім, один; є) тридев'ять; ж) чотири. **Ключ:** 1-д; 2-б; 3-г; 4-е; 5-ж; 6-г; 7-є; 8-в; 9-г; 10-а.

2. Тест на встановлення відповідності (тест-зіставлення). Таке завдання полягає в необхідності встановлення відповідності елементів однієї множини елементам іншої; однією з його особливостей є перевага (хоча б на один елемент) зіставляваної частини (довідки). Наприклад:

До наведених назв кольорів за допомогою поданої довідки доберіть абсолютні синоніми або перифрази:

1) ліловий; 2) смарагдовий; 3) кармазиновий; 4) волошковий; 5) лазурний / лазуровий; 6) бірюзовий; 7) брунатний; 8) теракотовий; 9) хакі; 10) бордо; 11) індиго (-овий); 12) охровий.

Довідка: а) жовтий або червоно-брунатний; б) світло-фіолетовий; в) червоно-жовтий; г) темно-синій; ґ) яскраво-зелений; д) темно-червоний; е) синій; є) сірувато-зелений з коричневим відтінком; ж) яскраво-синій, блакитний; з) червонувато-брунатний; и) ніжно-голубий; і) коричневий або темно-жовтий. **Ключ:** 1-б; 2-г; 3-д; 4-е; 5-ж; 6-и; 7-і; 8-в; 9-є; 10-д; 11-г; 12-а.

Цікавими та пізнавальними є тематичні тести (гомогенні), спрямовані на роботу зі словниками, зокрема тлумачними. Наприклад, на домашнє завдання дітям можна запропонувати виписати і вивчити якнайбільшу кількість назв тканин чи танців, а на уроці дати тести такого типу:

Доберіть до кожного слова визначення, яке розкриває його лексичне значення, вказуючи лише на номер лексеми та літеру, що відповідає співвідносній дефініції: ажур (1), атлас (2), габá (3), габардин (4), драп (5), кашемір (6), креп (7), оксамит (8), сатин (9), шовк (10):

а) атласиста з лицьового боку бавовняна або шовкова тканина;

б) тонка м'яка вовняна або напіввовняна тканина, пофарбована переважно в темні кольори; тёрно;

в) тканина з густим коротким ворсом із натурального шовку або штучного волокна;

г) тканина (переважно тонка), виготовлена з волокна, що виділяється гусеницями шовковицевого шовкопряда;

г) напівпрозора тканина;

д) прозора шорстка тканина, зазвичай чорного кольору;

е) шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька;

є) шерстяна чи бавовняна густа тканина для легких пальт, плащів, костюмів;

ж) турецьке сукно білого кольору;

з) густа шерстяна або напівшерстяна тканина, призначена для пошиття верхнього одягу.

Ключ: 1-г; 2-е; 3-ж; 4-є; 5-з; 6-б; 7-д; 8-в; 9-а; 10-г.

Завдання такого типу зумовлюють активізацію навчального потенціалу (пошукове мислення, збагачення лексичного фонду) школяра.

Крім наведених (закриті тестові вправи), можна пропонувати й відкриті (готові бланки, у які учень тільки запише відповіді) тести:

Запишіть слова, що відповідають наведеним дефініціям; вкажіть, яке походження мають обрані вами номінації:

- 1) сорт паперу з візерунком (водяними знаками) у вигляді сітки з двох систем паралельних ліній;
- 2) чорний, дуже відкритий на грудях піджак з довгими, обшитими шовком лацканами;
- 3) корпус літального апарата;
- 4) вид театральної-естрадної вистави, яка складається з окремих сцен і номерів, що об'єднані спільною темою;
- 5) урочисте відкриття художньої виставки в присутності спеціально запрошених осіб. Первісно – день лакування картин перед відкриттям виставки;
- 6) польський народний парний танець;

- 7) у Стародавньому Римі – періодичний перепис майна громадян для оподаткування. 2. Умови, що обмежують право людей здійснювати які-небудь громадянські права, наприклад, *виборчий...*;
- 8) назва нижчої адміністративно-територіальної одиниці в Польщі; волость;
- 9) адміністративне або кримінальне покарання у вигляді грошового стягнення;
- 10) тверезе, критичне ставлення до чого-небудь, недовіра до правильності чи істинності чого-небудь.
- 1) – _____;   6) – _____;
- 2) – _____;   7) – _____;
- 3) – _____;   8) – _____;
- 4) – _____;   9) – _____;
- 5) – _____;   10) – _____.

Ключ: ценз (лат.), смокінг (англ.), вержé (фр.), вернісаж (фр.), фюзеляж (фр.), ревію (фр.), мазурка (пол.), штраф (нім), гміна (пол.), скепсис (гр.);

За допомогою наведених дефініцій пригадайте і запишіть слова, які вступають в омонімічні зв'язки з іншими номінативними одиницями:

- 1) а) письменник, що працює в жанрі роману;
- б) фахівець із романських мов і літератур; фахівець із римського права;
- 2) а) вид кулачного бою між двома спортсменами за спеціально встановленими правилами; команда спортивного судді боксерам для продовження бою;
- б) герметизована камера для роботи з небезпечними речовинами або для роботи в стерильних умовах; спеціальне приміщення для ізоляції інфекційних хворих із метою запобігання поширенню інфекції;
- 3) а) дорадчий орган у султанській Туреччині, який складався з вищих сановників; у деяких сучасних країнах мусульманського Сходу – урядові установи в адміністративних та судових справах;

б) вид м'яких меблів зі спинкою і ручками чи валиками, призначений для сидіння чи лежання;

в) у мовах народів Близького Сходу – збірки ліричних віршів одного чи кількох авторів, у яких вірші розташовані або за алфавітним порядком їхніх рим, або за формою вірша;

4) а) у деяких східних країнах – титул монарха;

б) у шахах – безпосередній напад якоїсь фігури або пішака на короля противника;

5) а) ритм будь-якого руху, дії;

б) почуття міри, уміння дотримуватись правил пристойності;

6) а) поперечне укриття в окопах, траншеях ходах і сполученнях; боковий рух коня у бік манежу; штучна споруда у вигляді дамби, що йде від берега до глибокого місця в руслі річки;

б) перехід альпініста за маршрутом, що йде гребенем гірського хребта і з'єднує кілька вершин;

7) а) чорна фарба для креслення та малювання пером або пензлем;

б) невелика музична п'еса фанфарного складу, яку виконують як урочисте привітання;

8) а) маскарадний костюм у вигляді широкого довгого плаща з рукавами і каптуром; людина одягнена в такий костюм; плащ із відлогою в католицьких монахів;

б) настільна гра, у якій використовують 28 кістяних або інших дощечок, на яких позначено очки;

9) а) службова особа, що працює у відомстві закордонних справ і уповноважена урядом вести роботу щодо здійснення офіційних відносин з іншими державами або міжнародними організаціями;

б) невелика пласка валіза для перенесення книжок, зошитів, паперів;

10) а) систематизоване зібрання карт із пояснювальним текстом, видане у вигляді тому чи окремих аркушів, розміщених у загальну папку;

б) напівшовкова або шовкова тканина атласного переплетення ниток із гладенькою блискучою лицьовою поверхнею.

- 1) – _____;   6) – _____;
2) – _____;   7) – _____;
3) – _____;   8) – _____;
4) – _____;   9) – _____;
5) – _____;   10) – _____.

Ключ: романіст, бокс, диван, шах, такт, траверс, туш, доміно, дипломат, атлас.

Наведемо інші зразки тестових завдань з лексикології та фразеології української мови:

Доберіть до кожного історизму твердження, яке розкриває його лексичне значення, вказуючи лише на номер лексеми та літеру, що відповідає співвідносній дефініції: бунчук (1), бунчужний (2), нарком (3), низовик (4), канонір (5), лучник (6), ідальго (7), паладин (8), подімний (9), сипахї (10):

а) виборна особа, що мала один із найвищих військових чинів в Україні в XVI – XVIII ст., – охоронець бунчука і командир частини козацького війська;

б) 1. Булава з металевою кулькою на кінці та прикрасою-китицею з кінського волосу; в давні часи широко застосовувалася в Туреччині, Польщі, Росії (як ознака влади козацьких отаманів) та Україні (як ознака влади гетьманів). 2. У деяких військових оркестрах – шумовий музичний інструмент (з дзвіночками), прикрашений волоссям із кінських хвостів;

в) запорізький козак, що жив у низов'ї Дніпра;

г) гармаш;

г) народний комісар;

д) воїн, озброєний луком;

е) пов'язаний із розподілом і сплатою податку, який нараховували залежно від кількості печей і димарів у господарстві;

- є) іспанський дворянин, здебільшого зубожілий;
- ж) в Османській імперії – назва військовослужбовців, які одержували земельні наділи за військову службу;

з) у середні віки – рицар із почту короля.

Ключ: 1-б; 2-а; 3-г; 4-в; 5-г; 6-д; 7-є; 8-з; 9-є; 10-ж;

Доберіть до кожного архаїзму твердження, яке розкриває його лексичне значення, вказуючи лише на номер лексеми та літеру, що відповідає співвідносній дефініції: баришник (1), віно (2), вірник (3), бурлака (4), в'язіла (5), дáток (6), стічень (7), пустота (8), орқан (9), оме́т (10):

- а) ураган;
  - б) пустоші;
  - в) людина, яка скуповує товар і перепродує його; перепродувач, перекупник;
  - г) пола, край (одягу);
  - г) посаг;
  - д) довірена особа;
  - е) 1. Людина без постійної роботи і постійного місця проживання. 2. Одинокий неодружений чоловік; парубок;
- є) пута;
  - ж) те, що підноситься як дар, пожертвування;
  - з) січень.

Ключ: 1-в; 2-г; 3-д; 4-є; 5-є; 6-ж; 7-з; 8-б; 9-а; 10-г.

Як бачимо, учитель може пропонувати різновекторні за формою і змістом тестові завдання, які завжди розвиватимуть пошукове мислення школярів, зумовлюватимуть стимуляцію пам'яті, фіксуватимуть в учнівській свідомості алгоритми їх навчальної діяльності. Проте першорядну роль в ефективному навчальному процесі при виконанні тестових завдань відіграє власне аналіз результатів (учитель пояснює ключі та дистрактори) і їх позитивна корекція (за І.В. Михайленко) за допомогою інших однотипних завдань (учитель дає змогу учневі виправити ситуацію, зацікавлює його

підвищенням рейтингу), впроваджуючи як додаткові бали систему самооцінювання та взаємооцінювання. Тільки такий підхід до використання тестових технологій, на нашу думку, сприятиме якісному вивченню рідної мови в школі.

Сьогодні в українській педагогіці спостерігаємо амбівалентне ставлення до застосування у школі тестових завдань (від негативних відгуків до схвальних). Звичайно, тестові завдання часто характеризуються наявністю похибки на вгадуваність (йдеться про тести найнижчого рівня складності, закриті, з однією правильною відповіддю), схематичністю, поверховістю відтворення матеріалу, але ж учитель завжди може дібрати продумані («глибокі») диференційовані завдання, що відкине наведену негацію на периферію навчального процесу. Крім того, ми говоримо про навчальні тести як один із видів завдань, які треба методично толерантно і систематично, але лімітовано в часі (10-15 хвилин), впроваджувати в структуру уроку. Позитивом є також і те, що завдання тестового типу високотехнологічні, часоєкономні, можуть бути спрямовані на домашнє опрацювання, а на уроці вимагатимуть кілька хвилин для коментаря й узагальнення, що допоможе звільнити час для інших видів робіт. Слід зазначити, що професійний аналіз тестування дозволить учителеві визначити рівень засвоєння учнями теоретичного матеріалу й уміння його застосовувати на практиці.

Оскільки навчальні тести з лексики і фразеології української мови в загальноосвітній школі стимулюють логічне, репродуктивне, пошукове і креативне мислення школярів, частково забезпечують систематизацію їх знань, а результати тестування сприяють створенню учителем диференційованої програми корекції навчального процесу, можемо стверджувати, що такі види завдань мають достатньо високий навчальний потенціал і є невід'ємним елементом сучасного уроку рідної мови.

Література:

1. Барабанова Н. Методика створення тестів знань студентів з дисциплін комунікативно-інформативного циклу / Н. Барабанова, С. Каверіна // Вісник книжкової палати. — 2010. — № 8. — С. 22–25.
2. Довгий І. Тестування як ефективний метод перевірки мовної компетенції / І. Довгий // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. — Львів, 2009. — Вип. 4. — С. 35–38.
3. Зіньковський Ю. Ф. Методика оцінювання рівнів складності навчальних тестів / Зіньковський Ю. Ф., Мірських Г. О. // Вісник Національного технічного університету України «КПІ». — Серія. — Радіотехніка. Радіоапаратобудування. — 2010. — № 41. — С. 151–163.
4. Масалітіна О. С. Педагогічні умови застосування тестів для контролю навчально-пізнавальної діяльності старшокласників : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Олена Семенівна Масалітіна. — Харків, 1999. — 19 с.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман [та ін.] ; за редакцією М. І. Пентиліук. — К. : Ленвіт, 2004. — 400 с.
6. Михайленко І. В. Структура тестових завдань для контролю і корекції знань студентів ВТНЗ з вищої математики / Михайленко І. В. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www/nbuiv.gov.ua>.
7. Сучасний словник іншомовних слів : близько 20-тисяч слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2006. — 789 с.